

Doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Departamentul de Românică, Jurnalism – științe ale comunicării și Literatură comparată, Șef catedră de Limba Română pentru Studenții Străini; *Rezultate în activitate*: publicarea a 5 cărți ca unic autor și peste 150 de studii și articole, unele consacrate problemelor de metodă și metodologie legate de tehnicile de predare a limbii române pentru străini; altele pun în lumină diverse aspecte din istoria culturii și literaturii naționale; *Domenii de competență/cercetare*: se încadrează în aria științelor socio-umane: limba română pentru străini, metode și tehnici de predare structurală, rapidă, sinoptică, a românei ca limba străină; metodologie și aspecte psiho-pedagogice caracteristice procesului de transmitere/asimilare a românei ca limba străină; cultură și civilizație românească, limba/literatura română – sec. al XVIII-lea – al XIX-lea; traducere și interpretare.

Ludmila BRANIȘTE

CONSTRUCȚII ALE MEMORIEI. PRACTICI MEMORIALE LA VASILE ALECSANDRI

Vasile Alecsandri a fost puternic implicat în istoria timpului său, un pașoptist român de prim rang și în același timp un spirit european autentic. „Generația privilegiată de la 1848” și-a aflat, în poetul Alecsandri, glasul ei inimitabil, ecoul sonor al gândurilor și sentimentelor sale și, în gloria pe care a cunoscut-o, a devenit, lesne, obiectul unor reprezentări mitice. Posteritatea critică, într-o bună parte a ei, reținând calitatea aceasta „exponențială” a creației poetice, i-a întreținut cu fervoare cultul. Puțini, în nevoia restabilirii unui echilibru al valorilor, au angajat pe dramaturg, valorificându-i, mai ales, piesele în care adevărul vieții devine și adevăr dramatic. Prozatorul, în competiție cu celelalte două ipostaze ale personalității sale artistice, a rămas minimalizat în valoarea reală a producțiilor realizate.

În 1919, într-un articol intitulat *Vasile Alecsandri*, publicat în „Însemnări literare”, Ibrăileanu se opune „tenacei prejudecăți că Alecsandri este, mai ales, și înainte de toate, un poet în versuri”. Evidențind însușiri de preț: „talent de observator, privire obiectivă asupra realității, spirit, umor, stil limpede etc.”, toate „calități ale unui prozator și deloc ale unui poet epic și mai ales liric”, criticul conchidea categoric: „proza lui Alecsandri e mai viabilă decât poezia” [1, p. 25-26]. Ca tematică, ca atitudine stilistică și

ca gen, proza lui Alecsandri se încadrează celei pașoptiste prin excelență memorialistice.

G. Călinescu, în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* [2, p. 317] și în monografia închinată scriitorului, în 1965, reia judecata de valorizare a lui Ibrăileanu, nuanțând-o: „poate că cea mai durabilă parte a operei lui Alecsandri este aceea în proză”. Perpessicius, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Șerban Cioculescu, Al. Piru, Paul Cornea și alți câțiva istorici literari au mers pe aceeași cale, a rectificării imaginii tradiționale.

Însușirile definitorii ale personalității umane ale lui Alecsandri, adăugate la formația sa intelectuală și la talentul său artistic, au determinat și originalitatea operei sale. Le regăsim și în proza sa. „Delicioasă e proza narativă [...] Indiferent de specii: nuvele, corespondență, această proză e scrisă alert, spiritual, cu vervă, consolidată prin scene vii, unele dialogate. În prozele de imaginație nu partea epică, senzațională, romanțioasă reține atenția, ci pictura de medii, peisaje, interioare” [3]; o proză calmă, odihnită, surâzătoare, ca și filozofia lui dreaptă, optimistă, nu de puține ori, ironică și moralizatoare, ca și judecata aspră a unui om cu convingeri etice de neclintit, de un lirism senin și obiectiv, ca și viziunea latină, apolinică, a unui mântuitor al

condeiului, oricând pregătit să pătrundă în bucuria infinit de variată a vieții.

Voiajor insașiabil, Alecsandri s-a simțit obligat să-și consemneze în scris observațiile de pe parcursul drumului printr-o largă suită de rememorări, evocând personaje cunoscute odinioară, amintiri din episoade cruciale ale vieții (*Revoluția și Unirea*), suvenire din copilărie și tinerețe.

„Convorbirile literare” publică, lună de lună, memorialistică de Alecsandri sub diferite forme. Scriitorul îi invită și pe alți contemporani din generația sa să-i urmeze exemplul. În scurt timp, Alecsandri se transformă într-un fel de „programator de memorii”, de păstrător – prin el și prin alții – al memoriei istorice și culturale ca instituție în sine. Datorită lui, o bună parte a paginilor din Convorbiri se metamorfozează într-un fel de arhivă contemporană. Scriitorul se simțea dator să-și exercite „regalitatea” și sub această formă, oferind posterității o imagine convenabilă despre trecut, imagine la care să poată sub-scrie.

Limitate ca întindere și scrise la intervale mari, bucățile în proză ale lui V. Alecsandri au apărut în diverse publicații ale vremii („Dacia literară”, „Propășirea”, „România literară”, „Bucovina”, „Zimbrul”, „Steaua Dunării” și în „mai multe calendare și almanahuri”, editate de prietenul său, Mihail Kogălniceanu), numite de însuși autorul lor „mărjelele reschirate ale unei salbe” în prefața la volumul *Salba literară* din 1857, „titlu național potrivit cu feliul acestor scrieri ușoare, căci salbele româncelor sunt alcătuite fără preț mare”. Lucrările pe care le realizează între 1840 și 1855 și le adună în volumul amintit, *Salba literară*. Când va începe, în 1875, să-și editeze *Operele complete*, volumul de *Proză* urmează după cele trei volume de teatru, în 1876, cuprinzând textele din *Salba literară*, la care mai adaugă *Călătorie în Africa* și mai multe „studii” și „biografii”. Acestea sunt singurele ediții apărute în timpul vieții scriitorului. Alte scrieri, precum nuvela *Mărgărita*, fragmentul de roman *Dridri*, evocarea *Vasile Porojan*, amintirile politice apar târziu, în volumele de proză postume.

Eterogenă în formula de expresie, proza lui Alecsandri se împarte între mai toate speciile și modalitățile avute la îndemână: schița, nuve-

la, romanul, povestirea, jurnalul de călătorie, pamfletul politic, eseul, scrisoarea literară etc. În ansamblul său, proza lui, de aspect memorialistic, deci autobiografic, îmbracă forma jurnalului sau a însemnării de călătorie, pe cea a memorialului sau a evocării. A călătorit foarte mult, a iubit foarte mult și, grație talentului său, a transpus impresiile, memoriile, jurnalele sale în literatură. Alături de poezie și teatru, opera sa înserează proza memorialistică, promovând, printre novatori, autobiografia literară [4]. Stilistic vorbind, intenția autorului este de a sugera că el se lasă purtat de inspirația momentană, identificată încă din tinerețe:

Iarna au venit aducându-ne cu ea plăcerile strălucite ale balurilor, primblările în sănii, concertele încântătoare, petrecerile teatrului, și mai ales privesc drăgălașă a focului în sobe. [...] Îmi place să reînviez în închipuire icoanele depărtate ce s-au șters odată cu trecerea zilelor și să le înfățișez ca o panoramă dinaintea ochilor mei. [...] Franța, Italia, Germania [...] Mă prifac îndată într-un arhitect atât de măiestru, că mă mir eu însumi de frumusețile operilor mele. [5]

Primele nuvele, *Buchetiera din Florența* și *Muntele de foc* (apărute sub titlul generic *Suvenire din Italia*), *Dridri* și *Mărgărita*, de mai târziu, paginile, încărcate de căldură sufletească, închinat lui Negruzzi, Bălcescu, Russo, Lamartine, Prosper Mérimée, zeci și zeci din scrisorile sale sunt construite pe datele amintirii. „Jurnalele de călătorie”, *O plimbare la munți*, *Borsec*, *Balta Albă*, *Călătorie în Africa* sunt, și ele, rememorări ale unor amintiri. Chiar schițele de moravuri, *Iași în 1844*, *Istoria unui galbân*, ivite din încrederea acordată lumii reprezentărilor obișnuite, zilnice, lucrurilor și oamenilor văzuți de aproape, par, în ultimă analiză, forme ale genului memorialistic – o memorialistică a faptelor de toate zilele, prin excelență însemnări de călătorie cu valoare literară. Fapte de viață și oameni încărcăți de semnificație psihologică, prinși în mișcările variate ale curgerii timpului, sunt adunate în paginile prozei sale, oferindu-ne, cum ne și spune, „un soi de muzeu demn de vizitat”.

Sigur, acest material de viață, care-i alimentează conținutul prozei, nu putea să nu se materializeze, într-un anumit fel, pe plan formal. Citind-o, proza lui Alecsandri lasă, la prima lectură, impresia, că plăcerea în sine a comunicării evenimentelor din „grădina trecutului” și a prezentului dovedește, prin subiectivismul și afectivitatea ei, atitudinea obiectivă, detașată. Un spectator sau martor activ, desolidarizat de fapte și oameni, prozatorul nu este, cum nu poate fi, niciodată, un memorialist. Imixtiunea subiectivității este vizibilă. Conjugarea dintre istorie, respectiv dicțiune și subiectivitate, respectiv ficțiune, dintre un eu public și un eu privat, dintre biografie și autobiografie apare în memorialistica lui Alecsandri evident. Scriitorul leagă inextricabil amintirile sale de imaginile psihice conținute într-un tablou interior. Nu rareori, Alecsandri se împrumută textului scris, care se liricizează și lirismul acesta puternic, deslușit, lesne, în textura epică, se traduce prin folosirea predilectă a persoanei I, prin „spunerea istoriilor” într-o anumită tonalitate, străbătută de efuziune sentimentală, convertită, adesea, în umor și ironie. Lirismul prozei alecsandriene nu trebuie pus, neapărat, pe seama romantismului epocii, sub zodia căruia s-a aflat, o vreme, creația poetului, prozatorului și dramaturgului. El ține de sinele scriitorului, de felul său organic de a fi. Sentimental, Alecsandri nu este, cum am arătat, mai puțin un reflexiv. Inteligența i-a cenzurat afectivitatea și, în respectul normelor cuviinței literare, a ținut să scrie în așa fel, încât bătăile inimii să nu i se audă prea tare. De aceea, pe parcursul amintirii, evocării, povestirii, se face simțită, cum vom mai avea prilejul s-o spunem, pornirea de comprimare a afectivității exagerate, pentru a surprinde, cu nobilă stăpânire, tot ce e mai caracteristic în sine și mai demn de reținut la alții. Supremația faptului asupra efuziunii sentimentale înlesnește și organizarea materialului de viață în cadrele unor structuri narrative unitare ca și cristalizarea particularităților lirismului său, care, de esență clasică, va evolua firesc, spre o viziune și modalități de exprimare realiste.

Verificate prin analiza prozelor celor mai reprezentative, aceste observații preliminare

vor putea dobândi – nădăjduim – și calitatea unor concluzii generale, demne de a fi însușite și reținute.

Prima bucată de proză, scrisă imediat după întoarcerea de la studii, din Franța, apare publicată în revista „Dacia literară”, la 1840, sub titlul *Suvenire din Italia, Buchetiera de la Florența*. Nuvela este cea dintâi scriere a lui Alecsandri în românește (până la această dată scrisese versuri în limba franceză), și acest lucru a știut să-l prețuiască, după merit, Kogălniceanu, tipărind-o în publicația care deschisese programatic calea „românizării” literaturii. Iar, dacă, și autorul ei a ținut s-o vadă în paginile acestei reviste, și nu în altă parte, avem certitudinea că, și el, a fost conștient de importanța evenimentului pentru evoluția ulterioară a destinului său literar ca și pentru întreaga dezvoltare a prozei artistice naționale.

Mărturia o avem, de altfel, la îndemână. Într-un postscriptum, adăugat scrierii, atunci când o introduce în cuprinsul volumului *Salba literară*, din 1857, Alecsandri mărturisește:

Iubite Negri. Acum sunt 16 ani de când am făcut cea dintâi călătorie a mea în Italia, întovărașit de tine, care petrecuseși cea mai frumoasă parte a tinereții tale sub cerul limpede al acelei țări. Tu ai fost martur celor mai gingașe impresii ale mele, ție ți-am destăinuit, ca unui frate iubit, toate pornirile, toate visurile, toate sperările sufletului meu și precum atunci ai primit cu blândețe acele destăinuiri entuziaste, primește și acum dedicarea celei dintâi scrieri a mele în limba patriei (subl. n.). Este o slabă încercare, o știu, și nu aștept de la dânsa altă mulțămire decât să-ți aducă ție aminte de trecerea noastră prin Florența și de frumoasele buchetiere ce ne dau în toată sara câte un mic buchet de flori... [6].

Descoperim, în această declarație, și mobilul – unul de ordin sufletesc – care l-a îndemnat să aștearnă pe hârtie „suvenirile din Italia”. Este receptarea entuziastă a Italiei, a acestei țări „cu cerul limpede”, împodobită, „cu toate podoabele raiului”, cum va spune el, în altă parte, care, cu lumea ei mirifică, a hrănit, în secolul al XIX-

lea, o întreagă literatură romantică, tenebroasă, cu aventuri neverosimile și personaje ieșite din limitele normalului, totul în gustul romanesc al vremii. Tânărul prozator nu se poate sustrage, la 19 ani, înrâuririi acestui model european și, la perceperea directă a Italiei, el adaugă numeroase elemente culese din scrierile timpului, copleșite de senzațional și melodramă ieftină [7].

Mai cunoaștem un mobil generator al amintirilor din Italia. Îl găsim într-o pagină din carnetul manuscris, *Souvenirs de ma vie*, dăruit, în 1881, fiicei sale Maria Bogdan, în care scriitorul nota pentru anul 1839: „Plecarea de la Paris spre Moldova. Călătoria în Italia... Buchetiera de la Florența îndrăgostită de Negri” [8]. Sumara însemnare se referă la scurtul episod sentimental dintre prietenul său, Costache Negri, și cântăreața de operă Giuseppina Berta, din orașul toscan, unde s-au oprit cei doi tineri călători români. Nuvela *Buchetiera de la Florența*, publicată cu subtitlul *Suvenire din Italia*, alături o însemnare memorialistică și o pretinsă povestire a eroului aventuroaselor întâmplări, care este, cum va fi și în alte texte, un alter ego convenționalizat la modul romantic. Atâta timp cât se menține la condiția simplei însemnări de călător (privind, de pildă, atmosfera Florenței ori interiorul catedralei Santa Maria del Fiore), pagina respiră autenticitate și prospețime. Imediat ce trece însă la imaginarea de situații și de stări sufletești, scriitorul devine robul convenției și cade în capcana clișeului. Spirit clasic, el este un adept al convenției care nu imaginează subiecte, ci le rescrie. Alecsandri receptează modelele romantice la suprafață și într-un mod canonic, specific structurii sale clasice. De aici provine impresia de artificialitate în aproape tot ce ține, în opera sa, de ficțiune și de postura gravă. Indiferent de formulă, e ușor de sesizat permanenta oscilație a scriitorului între firesc și convenție, având drept consecință pendularea între valoare și artificialitate.

La temelia nuvelei, se află o întâmplare reală, al cărei martor este naratorul ei, Alecsandri. Și, totuși, textul este scris la persoana întâi, cum o face, spuneam, în mai toată proza. Prezenței permanente a povestitorului, în substanța și ex-

presia narativă, i se datorează fluidul afectiv de certă autenticitate ce-i străbate paginile, veridicitatea faptelor de viață, naturalețea și firescul comunicării. Sunt note caracterizante care-l singularizează pe scriitor în epocă, încă de la debut.

Nu prezintă interes asupra subiectului nuvelei, încheșat în jurul aprinsei pasiuni a pictorului V. (C. Negri) pentru tânăra și frumoasa Cecilia, (al cărei portret, pictorul îl expune, în catedrala Florenței, spre adorare), travestită, seară de seară, în „buchetieră”, pentru a scăpa de sub urmărirea „tiranului sinor Barbarisimo” și a se apropia de iubitul ei. Întâmplările narate sunt stranii, inadvertențele în psihologia personajelor, fie ele diabolice sau angelice, stingheritoare, gesturile nesăbuite, iar cuvintele rostite de o grandilocvență ce răsună în gol. Este arsenalul obișnuit de procedee al poeziei romantice apusene a timpului. Gingășia cu care înfățișează sentimentul erotic, verva neobosită cu care narează evenimentele, luminozitatea în care scaldă întâmplările, care nu duc, prin abatere de la model, la un deznoământ tragic, ci, dimpotrivă, la un final fericit, (cei doi protagoniști, după încercări grele și clipe de deznădejde, își unesc viețile „în dulcele delir al iubirii”), pledează cauza acestei povestiri și o înnobilează în puținele ei reușite.

În rigiditatea și convenționalul motivului și retoricii romantice, un relief expresiv îi dă nuvelei atenția pe care prozatorul o acordă dialecticii obiective, aspectelor lumii reale, în determinările ei concrete asupra omului, care valorificate, încă de pe acum, cu artă, conduc la expresive efecte picturale și narrative. Este de reținut, mai întâi, „mirarea îndelungată și plină de plăcere” cu care se realizează contactul dintre Alecsandri și Italia. Vizitând-o, călătorul „gustă o viață nouă, necunoscută; și când iese de pe tărâmurile aceluia pământ poetic, atunci i se pare că s-au visat...”. De la această bucurie proaspătă, încercată la întâlnirea cu noul, cronicarul, cu ochiul făcut să vadă, ajunge la reprezentarea precumpănitoare a universului exterior, notând tot ce-i provoacă puternice trăiri sufletești.

Alecsandri e un vizual, atent la linii, nuanțe, lumini și culoare. El percepe lumea direct și, reconstituit-o, își limitează emoțiile la un

prag senzorial. Simțurile, treze, sunt lăsate să-și vorbească limbajul propriu. Ca și în poezia sa descriptivă, și în proza de „restaurare a suvenirurilor”, el rămâne artistul universal sensibil, cu care se identifică într-un elan al bucuriei exprimate simplu, fără complicațiile reflecției.

Îl rețin, mai întâi, comorile de artă ale Florenței: mormintele lui Brunellesco și Gioto, arhitectii vestitului dom, minunile din piatră și pânză ale galeriilor Uffizi și Palazzo Pitti, zidurile de marmoră roșie, albă și neagră ale biserișilor, vitraliile și icoanele lor, Baptisteriul, cu porțile lui de aramă, gravate de Pizano și Gilberti, „vrednice de a fi porțile raiului”, cum notează privitorul, citându-l pe Michelangelo. Nu este uitat teatrul de la Pergola, cu reprezentațiile strălucitoare ale operei *Norma*, dar nici cafeneaua Donné, unde poți alege din 20 de feluri de „gelate”. Îi urmărește pe aristocrații orașului, în plimbările lor prin Boschetto, parcul ce se întinde de-a lungul râului Arno, dar și pe cei lipsiți de mijloace, care circulă pe străduțele înguste, neluminate, dinspre Civita Vecchia, sau poposește prin hanuri mizere, cu hangii somnoroși și călători adormiți. Nimic în afara observației directe, de unde precizia și concretețea detaliilor, înregistrarea veridică a lumii exterioare. Priceperea de a valorifica elementul plastic, evocator, în veridicitatea și semnificația amănuntului caracterizant, salvează această primă „cercare”, în proză, a bardului național de uitare și ne-o recomandă ca pe o lectură instructivă și agreabilă.

Stimulative, impresiile vii, rămase în memorie după contactul cu Italia, alimentează și o altă nuvelă romantică, scrisă, probabil, tot în jurul anului 1840, și publicată, trei ani mai târziu, în paginile „Albinei Românești”, sub titlul *Suvenire din Italia. Monte di fo* (În 1874, Alecsandri intercalează nuvela *Muntele de foc* într-un fragment al *Călătoriei în Africa* [9, nr. 1-2]). Ca și *Buchetiera de la Florența*, nuvela este construită în jurul unui episod romanțios, mult mai sumbru, de data aceasta. Legenda „muntelui de foc”, pe care prozatorul o află, cu prilejul unei plimbări în munții Apenini, de la proprietarul unei „locanțe”, se naște plecându-se de la întâmplările neobișnuite din viața patricianului Pietro Foscari și a

frumoasei Letiția. Toată recuzita romantismului tenebros este pusă la contribuție: iubiri mari și apăsătoare, personaje satanice, răpiri, vorbe patetice, gesturi solemne, stil discursiv. Procedeele nu se organizează și nu-și relevă funcționalitatea decât în strânsă legătură cu conținutul unei opere literare. O temă atât de tipic romantică, precum cea din nuvela amintită, reclamă modalități de realizare tot atât de tipic romantice. Stilul nu are, știut este, valoare absolută, ci numai una relativă, prin raportare la fond.

Puține lucruri pot fi rostite și cu privire la cea de a treia nuvelă a lui Alecsandri, *Mărgărita*, scrisă târziu, în 1870, și publicată fragmentar, în timpul vieții autorului (Au apărut numai două capitole: II și III, cu subtitlul *Papagalul simpatic*, în „Albumul macedoromân” al lui V.A. Urechia, București, 1880. În întregul ei, nuvela a fost publicată postum, în volumul *Opere complete*, II, *Proză*, București, Editura Minerva, 1904). Am numit aceste trei proze nuvele, deși creatorul lor nu este ce trebuie să se înțeleagă prin nuvelist. Alecsandri este, numai un povestitor. Puterea de invenție i-a fost limitată ca și forță de a realiza un conflict dramatic profund, în jurul căruia să adune personaje viabile, bine individualizate, cum reclamă normele structurii narative a nuvelei. Meritele sale nu sunt deloc mai prejos și bucățile în proză, pe care le-am numit, au răspuns sensibilității morale și artistice a epocii și nevoilor de început ale tinerei noastre literaturi.

Mărgărita, cu un vădit substrat autobiografic, este povestea iubirii tânărului Alecsis pentru „cea mai frumoasă floare din aristocrația Moldovei”, Margărita (Este Maria Cantacuzino, fostă prietenă a lui N. Bălcescu și C. Negri, căsătorită, târziu, cu pictorul Puvis de Chavannes, care a imortalizat-o într-un tablou celebru, *Sfânta Genoveva veghind asupra Parisului*. Devenită, ca personaj literar, Mărgărita, Alecsandri i-a slăvit frumusețea fizică și spiritual în multe poezii, care au intrat în ciclul *Mărgăritărele*). Deși a fost realizată la trei decenii după nuvela din 1840, deși scriitorul ajunsese, în 1870, la o altă vârstă a creației sale – cea a deplinei maturități – nuvela, în unitatea ei structurală, adoptă tot formula narativă romantică prestabilită. Regăsim aceleași

peregrinări lipsite de vreo motivație ale eroilor, despărțiri, confesiuni, renunțări lăcrămoase și moralism desuet. Convenționalismele rezistente ale unei literaturi, care înflorea sub pana reprezentanților clasicismului depășit și ai romantismului minor, sunt învinse – și în acest text narativ – doar prin câteva sugestive descriții de natură, în care autorul *Pastelurilor* schițează peisaje de târzie și frumoasă toamnă românească și prin unele tablouri de interioare de salon. O bună înțelegere a specificului epocii implică un cadru exterior, atent urmărit, pe care prozatorul îl prinde în pitoreasca și particulara lui culoare, prin aceste descrieri, însă, numai epoca, nu și personajele ei. Lipsite de individualitate, ele sunt folosite doar pentru propulsarea acțiunii și, mai adesea, pentru ilustrarea unor principii predeterminate. Alecsandri nu este nici un moralist, nici un psiholog, ci un artist al universului sensibil, pe care, supunându-l observației directe, îi descoperă, cu o rară aptitudine, elementele caracteristice în vibrația lor neîncetată.

Aproape totul pornește de la o experiență personală, de la o călătorie, o excursie, o personalitate întâlnită, o carte citită, un peisaj contemplat. Când nu este jurnal intim sau însemnare de călătorie, proza lui este amintire autobiografică, evocare sau memoriu. Scriitorul Alecsandri notează tot ce trăiește, fie și într-o schiță menită a fi reluată mai târziu, ca de pildă în *Istoria misiilor mele politice*. Din aceste memorii realizate sau rămase în proiect, Alecsandri publică un „Extract...”, cuprinzând consemnări privitoare la activitatea întreprinsă în favoarea Unirii, ca agent diplomatic al prințului Cuza, în capitala Piemontului, unde i-a întâlnit pe contele Cavour, primul ministru, și pe regele Victor Emanuel, la Paris, unde a fost primit în audiență de împăratul Napoleon III, ori la Londra, unde l-a întâlnit pe lordul Malmersbury, primul ministru al Angliei. Valoarea unei asemenea scrieri este documentară, portretistică și expresivă. Din pagini se desprinde chipul energetic al regelui piemontez:

Trecui prin salon și găsii pe Victor Emanuel în picioare, în haine civile de culoare neagră,

însă având un aer militar și cavaleresc impozant. Regele e nalt, are forme erculeane, ochi semeți și pătrunzători și o figură căreia mustețile sale stufoase și răsucite îi dau un caracter de o nobilă și energetică bărbăție. [10]

Iată și portretul lui Napoleon III, rod al examinării chipului său în momentele în care acesta citea mesajul lui Cuza, dar și al unor admirative constatări ulterioare momentului evocat:

Napoleon e de stat mijlociu; părul sur începe a cărunți; tipul obrazului nu seamănă cu cel al moșului său Napoleon I, însă are un caracter de energie însoțită de o blândeță fermecătoare. Fruntea e nobilă; ochii albaștri au o expresie adâncă și visătoare; graiul e simpatic, convingător, îndulcit de efectul unei zâmbiri amicale care atrage inimile. [10]

Caracterul veridic al tablourilor de epocă merită a fi reținut – ca o frumoasă reușită – și la lectura fragmentului de roman *Dridri* (1875) [11]. Despre *Dridri* aflăm de la început că „toți cei care au cunoscut-o regretă în persoana sa o artistă de talent și un model perfect de eleganță și de istețime pariziană”. Autorul o cunoscuse pe *Dridri*, pe numele ei adevărat Marie-Angelique Chataignez (a fost și eroina unor versuri ale poetului), o ființă fermecătoare, exuberantă, admirată și aplaudată la scenă deschisă. Între cei doi s-a născut și s-a consumat o legătură romantică, iar dispariția din viață a actriței a declanșat în Alecsandri un cutremur sufletesc, o revoltă surdă cristalizată într-un fragment de roman, cu accente autobiografice. Eminescu însuși amintește în *Epigonii* că veselul Alecsandri „Acum râde printre lacrimi, când o cântă pe *Dridri*”. Aventurile sentimentale ale actriței pariziene, *Dridri*, înfățișate pe multe pagini ale părții întâi a romanului, nu interesează decât în măsura în care ele învederează cât de bine cunoștea Alecsandri, în anii tinereții sale, (romanul este – și el – peste ani, rodul prodigioasei sale memorii afective!), aspecte din culisele teatrelor franceze și din viața de lux a păturii avute. Descrierea unui interior al somptuo-

sei reședințe, pe care contele Farol i-o pune lui Dridri la dispoziție, ni-l descoperă pe prozator în cultivarea, cu aceeași aplicație, – și aici – a unui original mod plastic. „Camera persiană era îmbrăcată pe părți cu stofă citarie de Brusa și de parchet cu un covor de Smirna, care producea sub picioare efectul unui gazon molatic. În unghiurile lui se rotunzeau patru divanuri acoperite cu șaluri în dungi de diferite culori. O lampă de argint, de formă turcească, se cobora din mijlocul tavanului și răspândea o lumină misterioasă în acel cuib de visuri orientale” [12, p. 452]. Virtutea plastică devine, când există talent, și virtute artistică.

Considerată în ansamblul ei, proza lui Alecsandri este una de aspect memorialistic. Aproape, în întregime, fondul acestei proze este autobiografic. Invenția este pauperă ca și fantezia. Prozatorul nu imaginează subiecte, ci rememorează experiențele trăite, pe care le relatează sau simulează a le imagina. Proza lui Alecsandri nu este o proiecție a fanteziei, ci se întemeiază pe o existență empirică. Dacă nu poate plâsmui, el rememorează, evocă. Este și motivul pentru care proza lui îmbracă forma însemnării de călătorie, a jurnalului, a amintirii, toate luând forma relatării la persoana întâi, pentru că ne întâmpină la lectură exploatarea directă a experienței de viață a scriitorului sau a travestiurilor lui. De aici spontaneitate și autenticitate, ritm alert, fluent. Proza artistică românească datează mult acestui înzestrat povestitor.

Referințe bibliografice:

1. Ibrăileanu, G. *Vasile Alecsandri*. În: *Scriitorii români și străini*, vol. I, București: Editura pentru literatură Maria Cantacuzino, 1968.
2. Călinescu, G. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, ediție și prefață de Al. Piru, București: Editura Minerva, 1982.

3. Micu, D. *România între orient și occident în proza lui Vasile Alecsandri*. 1994. http://www.crispedia.ro/Romania_intre_Orient_si_Occident_in_proza_lui_Vasile_Alecsandri. [vizitat la: 18.09.2021].

4. Mărgineanu, Clara. *Vasile Alecsandri, un călător cu vocație*. 2012 <http://jurnalul.ro/cultura/carte/vasile-alecsandri-un-calator-cu-vocatie-600861.html>. [vizitat la: 11.08.2021].

5. Alecsandri, V. *Borsec*. În: *Proză*, text ales și stabilit, note de Georgeta Rădulescu-Dulgheru, București: Cartea Românească, 1983.

6. Alecsandri, V. *Proză*, text ales și stabilit, note de Georgeta Rădulescu-Dulgheru, București: Cartea Românească, 1983. Tipărit abia în 1857, textul a fost scris, se înțelege, mai înainte, când se împlineau 16 ani de la „întâia călătorie” a prozatorului în Italia, venit de la Paris, împreună cu C. Negri și N. Docan.

7. Modelele străine invocate nu sunt puține. Barbu Theodorescu, în lucrarea sa, *Alecsandri și Italia*. În: *Revista Fundațiilor Regale*, 1938, nr. 7, descoperă „analogii de subiect și cadru” între nuvela lui Alecsandri și povestirea *Învălmășeala*, tradusă din nemțește și tipărită în gazeta „Mozaicul” din Craiova, într-un număr al anului 1839. D. Popovici respinge acest izvor, pentru a propune un altul: *La Bouquetière des Champs-Elysées*, de Paul Koch și Valéry, un vodevil, jucat la Paris, încă din 1838.

8. Bogdan, Em. *Prietenia și colaborarea dintre C. Negri și V. Alecsandri*. În: *Limbă și literatură*, nr. 5, 1960.

9. Alecsandri, V. 1874, *Muntele de foc* într-un fragment al *Călătoriei în Africa*. În: *România literară*, 1855, nr. 1-5.

10. Alecsandri, V. *Istoria misiilor mele politice*. În: *Opere complete*, II, *Proză*, București: Minerva, 1904.

11. Alecsandri a publicat, mai întâi, partea a II-a a fragmentului de roman, sub titlul *Un episod din anul 1848*. În: *Convorbiri literare*, 1869, nr. 4, episod pe care l-a cuprins și în volumul *Proză*, din 1876.

- În: *Revista contemporană*, 1873, nr. 3-4, a publicat ambele părți, I și a II-a, sub titlul: *Dridri*.

- Partea a III-a, neterminată, a rămas între manuscristele scriitorului și a fost tipărită, pentru întâia oară, abia în volumul *Opere complete*, II, *Proză*, 1904, împreună cu primele două părți ale romanului.

12. Alecsandri, V. *Dridri*. În vol. *Proză*, ed. cit.

Construcții ale memoriei. Practici memoriale la Vasile Alecsandri

Rezumat. Vasile Alecsandri devoalează în numeroase texte în proză profilul său de scriitor-călător-memorialist. Punând în scenă locuri, imagini, figuri, prozatorul face de fapt un exercițiu de evocare a memoriilor sale de călătorie. În însemnările sale de călătorie, în evocările portretistice, ori în textele publicistice autorul conjugă realitatea faptelor descrise cu ficțiunea, de fiecare dată în dozaje diferite. Cu alte cuvinte, aceste tipuri de texte sunt platforme generice pe care prozatorul își deghizează structuri ficționale menite să captiveze cititorul. Vasile Alecsandri vehiculează în textele sale - amintite de-a lungul lucrării noastre -, imagini, idei, coduri estetice și ideologice, însemnări, reconstituind astfel memoriile sale de călătorie. Deși mai puțin abordată de critica românească, literatura în proză a lui Alecsandri merită reconstituită și exploatată, ea întregind fără doar și poate profilul artistic al scriitorului. Deși vorbim de o literatură epică marginală produsă de Alecsandri, aceasta se poate înscrie în seria marilor texte memorialistice naționale și internaționale.

Cuvinte-cheie: memorii, jurnal de călătorie, ficțiune, autenticitate, autobiografie.

Memory constructs. Memorial practices at Vasile Alecsandri

Abstract. In his numerous pieces of prose, Vasile Alecsandri reveals his profile of a writer, traveller and memoirist. Describing places, sceneries and characters, the writer actually performs an exercise of evoking his own travel memories. In his travel notes, portrayals or publicist texts, the author combines the reality of the described facts with fiction, always in different proportions. Otherwise stated, these types of texts are generic platforms on which the writer hides the fictional structures meant to captivate the reader. In the texts to which we are going to refer in the paper, Vasile Alecsandri exploits various pictures, ideas, aesthetic and ideological codes, and notes, thus recreating his travel memories. Even though it has received less attention on part of Romanian literary critics, Alecsandri's prose deserves to be explored since it undoubtedly completes the artistic profile of the writer. Despite the fact that we are talking about marginal epic literary pieces written by Alecsandri, it can be included in the range of the greatest memoirs from Romania and at the international level.

Keywords: memoirs, travel journal, fiction, authenticity, autobiography.